

УДК 354.1

Сазонець О. М., д.е.н., проф., Захарова Д. С., к.е.н., асистент
(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

**РОЗВИТОК ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
УКРАЇНИ: ОСНОВНІ РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Стаття присвячена дослідженню питання підвищення ефективності озброєння та мобілізаційної готовності оборонно-промислового комплексу України. Розглянуто основні загрози ОПК та запропоновано шляхи їх усунення. Виходячи із запропонованих напрямків роботи, сформовано основні задачі розвитку ОПК України.

Ключові слова: оборонно-промисловий комплекс, національна безпека, Збройні сили України, озброєння та військова техніка, державне оборонне замовлення.

Оборонно-промисловий комплекс є важливою складовою національної безпеки нашої держави, оскільки це галузь, пов'язана із забезпеченням військово-економічної безпеки. Питанням входження оборонно-промислового комплексу України до європейського оборонно-промислового простору займалися такі науковці, як В.П. Горбулін, В.С. Шеховцов, А.І. Шевцов та ін. Мілітаризацію економіки як чинник економічного зростання України розглядали вітчизняні науковці Є.Й. Майовець, О.Р. Ярема. Н.Е. Аванесова розглядала питання потенціалу та розвитку оборонно-промислового комплексу в контексті національної економіки. В. Бадрак, директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння присвятив свої дослідження виявленню ризиків військового характеру, питанням сучасного озброєння армії. Становище нашої держави у контексті російсько-українського конфлікту зумовило актуалізацію подальших наукових досліджень у сфері виявлення ризиків оборонно-промислового комплексу нашої держави. Зокрема, необхідно виявити основні загрози оборонно-промислового комплексу України, що дасть змогу у подальшому розробити заходи щодо їх усунення.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку оборонно-промислового комплексу України, зокрема виявлення основних ризиків та перспектив.

Ситуація у зоні російсько-українського конфлікту станом на 2016 рік залишається нестабільною. Її основне спрямування – висна-

ження української армії, тому одним з основних завдань є перевірка готовності та бойового потенціалу сил оборони України, вивчення поточної ситуації у сфері модернізації українського війська. Оборонно-промисловим комплексом України було розроблено протитанкові ракетні комплекси, високоточний артилерійський снаряд, міномети різних калібрів. На сьогоднішній день ще перебувають на стадії розробки сучасні комплекси управління, модернізація систем залпового вогню, в Україні значно активізувалася оборонна реформа.

Збройним силам України у 2016 році було поставлено понад 300 одиниць озброєння і військової техніки, 58 тисяч боєприпасів. Дані державного концерну «Укроборонпрому» свідчать, що за перший квартал 2016 року силові відомства отримали від концерну 501 одиницю відновленого та нового озброєння і техніки [1, С. 9]. Членами концерну є 133 підприємства, проте станом на 2016 рік з них працює лише 99, оскільки інші знаходяться у зоні АР Крим та зоні проведення анти-терористичної операції. Ефективність їх діяльності значно зросла: у 2015 році було отримано 1,626 млрд грн чистого прибутку, у той час як у 2014 році збиток становив 348 млн грн. Середня заробітна плата також зросла на 31% (з 4074 грн/міс. у 2014 році до 5333 грн/міс. у 2015 році). Зокрема, у авіаційному кластері зайнято 31470 працівників, бронетанковому кластері – 12066 працівників. Виробництвом високо-танкового озброєння та боєприпасів займається 12296 осіб, РЕР та ППО – 6698 осіб.

У концерні ведеться діяльність із приведення техніки до стандартів НАТО у таких напрямках:

- безоплатне навчання фахівців концерну;
- доступ концерну до бази даних і стандартизації НАТО;
- проведення моніторингу стандартизації в оборонно-промисловому комплексі (трастовий фонд НАТО);
- навчання понад 50 фахівців концерну зі стандартизації НАТО із залученням фахівців цієї організації;
- надано тимчасовий доступ 23 підприємствам до головного каталогу НАТО з оборонної продукції.

До співпраці з підприємствами концерну залучено науковців із 45 ВНЗ України, зокрема Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Національного університету «Київський політехнічний інститут», Національного технологічного університету «ХПІ», Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Харківського аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського, Харківсько-

го національного університету радіоелектроніки та інших провідних вузів України.

У 2014 році пріоритет концерну був зміщений не на постановку та серійне виробництво існуючих розробок, а на ремонт та відновлення військової техніки для зони АТО. Зокрема, було відремонтовано 1555 одиниць озброєння та військової техніки: 39 літаків, 9 вертольотів, 28 авіадвигунів, 916 одиниць техніки та бойових броньованих машин, 563 одиниці ракетно-артилерійського озброєння та техніки. Фактично у 2014 році Збройні сили України обмежувалися поточним ремонтом наявного озброєння та військової техніки, не завжди встигаючи налагоджувати та подовжувати ресурс експлуатації тих систем радянського виробництва, що перебували на озброєнні [2, С. 8].

На відміну від 2014 року, за даними державного концерну «Укроборонпрому», у 2015 році в Україні було виготовлено 673 одиниці бронетехніки, 1830 одиниць ракетно-артилерійського озброєння, 53 одиниці авіатехніки та техніки повітряних сил, 3794 агрегати та вузли, 3 одиниці радіолокаційних станції, 275 одиниць автотехніки, 30 одиниць систем захисту літаків, 59 одиниць інженерної техніки та 346 одиниць техніки зв'язку та шифрування. Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, які надають 99 підприємств ДК «Укроборонпром», наведено в таблиці [3].

Таблиця

Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг
ДК «Укроборонпром»

Кластери	2014 рік	2015 рік	Приріст, %
Експортери	925	2140	+131
Бронетанкової техніки та артилерійського озброєння	1084	1746	+61
Суднобудування та морської техніки	1989	3147	+58
Високоточних озброєнь та боеприпасів	926	1315	+42
Авіабудування та авіаремонту	4914	5528	+12
Радіолокації, радіозв'язку та ППО	608	556	-9

Щодо питання фінансування потреб оборони, Україна у 2015 році отримала 3,6 млрд дол., а Польща – 10,5 млрд дол., що майже втричі більше. Незважаючи на такий низький рівень фінансування, основні загрози оборонно-промислового комплексу України є ще суттєвішими, оскільки впродовж тривалого часу в країні була відсутня цілісна сис-

тема оборонної промисловості (рисунок). Реформування галузі було непередуманим, у багатьох питаннях мало хаотичний характер, і, як наслідок, стало неефективним.

Рисунок. Основні загрози оборонно-промислового комплексу України

На сучасному етапі вітчизняна оборонна промисловість поки що не має дієвої системи управління, що відповідає б сучасним вимогам. Фінансове забезпечення промислових підприємств та наукових організацій також залишається недостатнім. Старіння виробничого обладнання ускладнює вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції.

Зокрема, Є.В. Красников одними з основних чинників, що гальмують процеси формування державного оборонного замовлення та процеси перебудови і розвитку оборонно-промислового комплексу в цілому, вважає відсутність законодавчо-правових механізмів унорму-

вання діяльності суб'єктів виробництва озброєння і військової техніки та забезпечення сприятливих умов для залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс України [4].

Через боротьбу за вплив на світові фінансові та енергетичні потоки посилюється глобальна воєнно-політична нестабільність. Провідні держави збільшують розміри воєнних витрат та активізують розробку озброєння та військової техніки нового покоління з принципово новими можливостями вогневого ураження і управління шляхом здійснення державного оборонного замовлення [5].

Для розвитку оборонного потенціалу необхідно за короткий термін доопрацювати та прийняти закон про територіальну оборону, який повинен чітко регламентувати діяльність Збройних сил України. Відсутність врегульованого питання щодо територіальної оборони гальмує створення професійної армії та оборонної реформи в цілому. Законопроект про територіальну оборону України було зареєстровано ще влітку 2015 року. Документ передбачає встановлення завдань, принципів організації та ведення територіальної оборони України [6].

Усунути більшу частину виявлених загроз військово-промислового комплексу України пропонуємо завдяки таким напрямкам подальшої роботи:

- концентрація бюджетних ресурсів на основних напрямках забезпечення військовослужбовців держави сучасною зброєю;
- підвищення ефективності державного оборонного замовлення;
- реструктуризація ОПК України з метою оптимізації його складу, структури, а також технічного переоснащення нових виробництв;
- налагодження дієвого механізму регулювання цін на оборонну продукцію;
- стимулювання оборонного сектора економіки;
- реалізація системи заходів щодо своєчасного виконання прийнятих рішень про оснащення військ сучасною зброєю із заданими тактико-технічними характеристиками та високою якістю виробництва.

Виходячи із запропонованих напрямків роботи, основними задачами розвитку ОПК України слід вважати:

- створення та розвиток великих виробничих структур;
- розробка та створення перспективних систем та зразків озброєння, військової та спеціальної техніки;
- удосконалення програмно-цільового планування розвитку ОПК України з метою підвищення ефективності озброєння та мобілізаційної готовності ОПК;
- впровадження організаційно-економічних механізмів, які забезпечать ефективне функціонування ОПК;
- реалізація заходів економічного стимулювання підприємств, що виконують державні замовлення з питань оборони;

- удосконалення міждержавної кооперації з країнами-членами НАТО у сфері розробки, виробництва та ремонту військової техніки та озброєння;

- збереження державного контролю над стратегічно значимими організаціями ОПК;

- удосконалення кадрового складу та нарощування інтелектуального потенціалу ОПК України;

- удосконалення механізму розміщення замовлень на поставки продукції для потреб військовослужбовців.

Висновки. У порівнянні з 2014 роком, у 2015 та 2016 роках на кількісному та якісному рівнях покращилася ситуація з отриманням озброєння та військової техніки. Такі тенденції є дуже сповільненими, що є негативним фактором для організації оборони держави. Враховуючи низку загроз, з якими зіштовхується оборонно-промисловий комплекс України на сучасному етапі, необхідно сформулювати довгострокові цілі щодо розвитку оборонної промисловості. Можливе залучення приватного сектору до створення необхідних продуктів хімічної промисловості, необхідних для потреб ОПК.

Одним із найважливіших шляхів налагодження процесу перезброєння є створення послідовної стратегії, що буде враховувати усі зазначені вище загрози, а також економічні можливості нашої держави. Необхідно чітко визначитися, яке озброєння та військову техніку Україна буде закуповувати, а яку буде виробляти, кооперуючись з іноземними партнерами.

1. Аналітичний бюлетень «Виклики і ризики. Безпековий огляд ЦДАКР». – № 8 (47). – 60 с. **2.** Бадрак В. Нова зброя України. – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. – 2015. – 112 с. **3.** Звіт ДК «Укроборонпром» за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukroboronprom.com.ua/uk/category/reports>. **4.** Бурячок В. Л. Вплив загроз антропогенного і техногенного характеру на стан безпеки ІТ-систем та соціальних інститутів провідних країн світу і України / Бурячок В. Л., Невоїт Я. В., Бурячок Л. В. //Сучасний захист інформації. – 2016. – №. 4 – С. 6-17. **5.** Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Военної доктрини України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>. **6.** Проект Закону про територіальну оборону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56121.

Рецензент: д.е.н., професор Сазонець І. Л. (НУВГП)

Sazonets O. M., Doctor of Economics, Professor, Zakharova D. S., Candidate of Economics, Assistant (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne)

DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN MILITARY-INDUSTRIAL COMPLEX: MAIN THREATS AND OPPORTUNITIES

The article deals with investigation of the question how to increase efficiency of armament and mobilization readiness of the Ukrainian military-industrial complex. Main threats of the military-industrial complex are defended. Ways of their removal are offered. Main objectives of MIC are formed.

Keywords: military-industrial complex, national security, the Armed Forces of Ukraine, weapons and military equipment, the state defense order.

Сазонец О. Н., д.э.н., проф., Захарова Д. С., к.э.н., ассистент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

РАЗВИТИЕ ОБОРОННО-ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ: ОСНОВНЫЕ УГРОЗЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Статья посвящена исследованию вопроса повышения эффективности вооружения и мобилизационной готовности оборонно-промышленного комплекса Украины. Рассмотрены основные угрозы ОПК и предложены пути их устранения. Исходя из предложенных направлений работы, сформированы основные задачи развития ОПК Украины.

Ключевые слова: оборонно-промышленный комплекс, национальная безопасность, Вооруженные силы Украины, вооружение и военная техника, государственный оборонный заказ.
